

MATERIAŁY IRENY PREISS – KOPYTOWSKIEJ
(1907 – 1991)
(139)

[Eugenia] Irena Preiss-Kopytowska z domu Heiningera urodziła się w 31 sierpnia 1907 r. w Kaliszu. W 1930 r. ukończyła Uniwersytet Warszawski. W 1931 r. rozpoczęła pracę jako nauczycielka historii w Kaliszu. W 1938 r. przenieśli się do Łowicza, gdzie została zatrudniona w Gimnazjum Żeńskim. W okresie okupacji hitlerowskiej po zamknięciu szkół średnich pracowała w charakterze tłumaczki w urzędzie skarbowym w Łowiczu, później w restauracji. Od 1942 r. brała udział w tajnym nauczaniu. Po wyzwoleniu powróciła do pracy w łowickim gimnazjum. W latach 1948-1949 prowadziła ognisko metodyki historii i marksizmu na terenie Łowicza, Kutna i Skierniewic. W 1950 r. została usunięta ze szkoły jako „wróg Polski Ludowej”. Przenieśli się wtedy do Poznania, gdzie pracowała w Wojskowym Przedsiębiorstwie Budowlanym. W 1956 r. została zrehabilitowana i przywrócona do pracy w szkolnictwie. W 1958 r. zamieszkała w Kutnie, gdzie rozpoczęła pracę jako nauczycielka historii w I Liceum Ogólnokształcącym im. H. Dąbrowskiego. W 1972 r. przenieśli się do Ursusa pod Warszawą. W Ursusie pracowała do przejścia na emeryturę w Liceum Ogólnokształcącym.

Irena Preiss-Kopytowska była dwukrotnie zamężna: jej pierwszym mężem w latach 1931-1935 był Karol Preiss (1905-1945), drugim w latach 1951-1986 Adam Kopytowski (b.d. -1986). Miała jedną córkę Annę Preiss (1932-1981), pracownika naukowego Politechniki Warszawskiej.

Irena Preiss-Kopytowska została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej, złotą odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego Za Tajne Nauczanie i odznaką dla Powiatu Pruszkowskiego.

Zmarła w 29 listopada 1991 r., została pochowana na Cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim w Warszawie, sektor Al. 37, rząd 1 grób 9.

Materiały Ireny Preiss-Kopytowskiej zostały przekazane do Archiwum PAN w Warszawie przez samą autorkę spuścizny w latach 1975, 1983, 1990 (ks. nab. 1523, 1679, 1967). Porządkowaniem spuścizny zajęła się w 2014 r. Izabela Gass. Rozmiar spuścizny wynosi 0,90 mb.

W wyniku prac porządkowych i inwentaryzacyjnych materiały I. Preiss-Kopytowskiej podzielone zostały na 6 zasadniczych grup zgodnie z metodami przyjętymi w Archiwum PAN: I. Materiały działalności społecznej; II. Materiały biograficzne; III. Korespondencja; IV. Materiały rodzinne; V. Materiały osób obcych; VI. Załączniki. Spuścizna zawiera materiały z lat 1921-[1990].

Grupa I liczy jedną jednostkę z lat 1927-1929, zawierającą dokumenty z działalności I. Preiss-Kopytowskiej w Zrzeszeniu Ewangelickich Kół Akademickich.

W grupie II, najliczniejszej, znajdują się wspomnienia I. Preiss-Kopytowskiej z lat 1921-[1990] dotyczące jej przeżyć osobistych oraz drobne dokumenty. Na szczególną uwagę zasługuje album fotograficzny z wpisami jej uczniów z gimnazjum w Łowiczu, przedstawiający m.in. widoki Łowicza z lat okupacji (j.a. 16).

Grupa III składa się z 2 jednostek korespondencji wychodzącej i wpływającej z lat 1929-1987. Materiały ułożono alfabetycznie i zaopatrzone w 2 aneksy.

W grupie IV, wśród materiałów rodzinnych z lat 1942-1986 znalazły się dokumenty córki- Anny Preis i drugiego męża Adama Kopytowskiego.

Grupa V materiałów osób obcych z 1954 r. zawiera jedną jednostkę, którą stanowi opinia pracodawcy o bliżej nieustalonej Zofii Walczak.

W ostatniej, VI grupie (załączniki) umieszczono odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego z 1984 r.

W Archiwum PAN nadano spuściźnie sygnaturę 139. Liczy ona 22 jednostki, do inwentarza dołączono 2 aneksy. Numer zespołu w bazie szukajwarchiwach to 599.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Ireny Preiss-Kopytowskiej*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, 139, j. 2, 13, 14, 17, 18
2. www.polskie-cmentarze.com/wawamlynarska

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały działalności społecznej	1
II. Materiały biograficzne	2 – 16
III. Korespondencja	17 – 18
A. Wychodząca	17
B. Wpływająca	18
IV. Materiały rodzinne	19 – 20
V. Materiały osób obcych	21
VI. Załączniki	22
Aneksy	1 – 2

I. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI SPOŁECZNEJ

1. Zrzeszenie Ewangelickich Kół Akademickich
Sprawozdanie, protokół z zebrania
1927-1929, rkp., masz., l., k. 4

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

2. Pamiętniki
Wspomnienia uzupełnione dopiskami z lat późniejszych
1921-1926, [1967-1983], rkp., l., sz., k. 199, 3 fot.
3. Jw.
1926-1943, [1980-1981], rkp., l., sz., k. 341, fot. 18
4. Jw.
1942-1946, [1957-1982], rkp., l., sz., k. 144, fot. 9
5. Jw.
1945-1947, [1953-1982], rkp., l., sz., k. 78, fot. 5
6. Jw.
1946-1954, [1978-1982], rkp., l., sz., k. 178, fot. 19
7. Jw.
[1923], 1951-1955, [1988-1990], rkp., l., sz., k. 302, fot. 13
8. Jw.
1955-1968, [1982], rkp., druk, l., sz., k. 110, fot. 9

9. Jw.
1968-1972, [1981-1982], rkp., druk, l., sz., k. 283, fot. 1
10. Jw.
1972-1977, [1981-1982], rkp., druk, sz., k. 106, fot. 5
11. Jw.
[1923], 1977-1982, rkp., l., sz., k. 130, fot. 16
12. Jw.
[1937-1981], 1982-1986, [1987-1990], rkp., druk, l., sz., k. 82, fot. 8
13. Jw.
Odpisy wspomnień z lat 1939-1945
B.d, masz., l., k.266
14. Jw.
Odpisy wspomnień z lat 1945-1950
B.d., masz., l., k. 261
15. Podziękowania, notatki
1950-1978, rkp., masz., druk, l., sz., k. 22
16. Album fotograficzny
Fotografie z Łowicza (m.in. widoki Łowicza, marsz protestacyjny w obronie budynku szkoły, wizyta Prymasa Hlonda w Kutnie) oraz wpisy uczniów I. P.-K.
1940-1953, 70 fot. wklejonych + 4 fot. luźne

III. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

17. Osoby i instytucje H – Z
1929-1985, rkp., masz., druk, k. 32, zob. aneks 1

B. Wpływająca

18. Osoby i instytucje A – Z
1938-1987, rkp., masz., l., k. 58, zob. aneks 2

IV. MATERIAŁY RODZINNE

19. Anna Preiss – córka
Świadectwo konfirmacji, dokumentacja medyczna, notatki, list od I. P.-K.
1942-1974, rkp., druk, l., k. 10
20. Adam Kopytowski – mąż
Dokumentacja finansowa i medyczna, kondolencje
1986, druk, l., k. 8

V. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

21. Walczak Zofia
Opinia pracodawcy
1954, masz., l., k 2

VI. ZAŁĄCZNIKI

22. Odznaka ZNP Za Tajne Nauczanie 1939 – 1945
1984, szt. 1

ANEKS 1

J. 17. Osoby i instytucje H – Z		
1. Halecki	1938	1.1
2. Heininger Leon	1930	1.1
3. Heiningerowie	1929	1.1
4. Kopytowski Adam	1984	1.1
5. Kuratorium Okręgu Szkolnego w Łodzi	1947	1.1
6. Preiss Karol	1931	1.1
7. Redakcja „Głos Nauczycielski”	1973	1.1
8. Redakcja „Kultura”	1974	1.1 + zał.
9. Związek Nauczycielstwa Polskiego	1957, 1985	1.2

ANEKS 2

J. 18. Osoby i instytucje A – Z		
1. Adamus	1946, b.d.	1.2
2. [Chaliński Stefan]	1958	1.1
3. Dąbrowski Eugeniusz	1985	1.1
4. Gimnazjum i Liceum im. H. Dąbrowskiego w Kutnie	1958, 1978	1.3
5. Grażyna N.	1982 – 1986	1.2
6. Hanka N.	1968 – 1985	1.3
7. [Heiniger] Leon	1981	1.1
8. Iza N.	1986	1.1
9. Jadwiga N.	1976	1.1
10. Kaniowska Janina	1977	1.1
11. Karola N.	1987	1.1
12. Kopytowski Adam	1952	1.1
13. Krysia N.	1983	1.1
14. Kudelka Halina i Leon	1987	1.1
15. Kuratorium Okręgu Szkolnego w Łodzi	1947	1.1
16. Lilka N.	1984 – 1987	1.2
17. Lola N.	1986	1.1
18. Lotka N.	1938	1.1
19. Małgorzata i Stenia N.	1975	1.1
20. Mariola N.	[1962]?	1.1
21. Maryś N.	1939	1.3
22. Pilewski Andrzej	1946	1.2
23. Redakcja „Głos Nauczycielski”	1973	1.1
24. Strefa N.	1950	1.1
25. Tosia N.	1986	1.1
26. Zakład Narodowy im. Ossolińskich	1976	1.1

27. Związek Nauczycielstwa Polskiego	1974, 1985	1.2+ zał.
28. Związek Ociemniałych Żołnierzy PRL	1975	1.1